

vormen kneedde) was hij op en top een manipulator geworden: iemand die meende dat men een volk als het Nederlandse door handige ingrepen van bovenaf in nationaal-socialistische richting kon drijven. In dat opzicht pasten zijn opvattingen goed bij de taak die Seyss-Inquart toebedeeld gekregen had. Wel wist hij van Nederland nauwelijks meer dan de *Reichskommissar*, maar als geboren en getogen Westfaler kon hij menen, en zeker pretenderen, bij uitstek begrip te hebben voor de bevolking van het nabijgelegen buurland.

In Duitsland had hij in zijn vroege partijperiode veel te maken gehad met de *man in the street*; als redenaar had hij die *man in the street* honderden malen toegesproken. Dat gaf hem, dacht hij, een voorsprong op Seyss-Inquart die als advocaat en intellectueel eigenlijk nooit contact met volksmassa's gehad had. Seyss-Inquart, aldus zijn vriend Wimmer,

*'stellte sich immer die Frage: begreife ich das Volk auch richtig? Was will das Volk eigentlich? Er dachte: wenn ich weiss was das Volk will, dann mache ich es so, und weil er so unsicher war und die politische Intuition nicht hatte, hörte er auf Schmidt. Der Reichskommissar dachte: vielleicht sieht der Schmidt doch richtiger als ich . . . Dabei kam noch dass Schmidt als Reichsdeutscher den Kampf um die Macht der Partei im Altreich mitgemacht hatte und dabei eine grosse Erfahrung auf politischem Gebiet gemacht hatte.'*¹

Veel van Wimmers kijk op Schmidt vinden wij terug in een beoordeling die de *Gauleiter* van Noord-Westfalen in '36 omtrent zijn *Gaupropaganda-leiter* Schmidt op schrift gesteld had: *'versteht mit allen Bevölkerungsschichten umzugehen . . . organisatorisch sehr befähigt, propagandistisch ausgezeichnet. Guter Redner . . . weltanschaulich unbedingt zuverlässig und einsatzbereit, erfreut sich allgemeiner Beliebtheit'* – maar bij de formulering waarmee deze, Schmidt warm aanbevelende beoordeling begonnen was: *'Charakter offen, ehrlich, zuverlässig, einwandfrei, beharrlich'*,² past een levensgroot vraagteken. Schmidt ontpopte zich namelijk in Nederland als een ambitieuze en on-evenwichtige scharrelaar of, zoals Tenkinks opvolger als secretaris-generaal van justitie het uitdrukte: 'bekwaam tot in het geraffineerde, grenzeloos eerzuchtig en dit alles desgewenst onder het uiterlijk voorkomen van een naïef klein mannetje'.³

Wat was het doel van zijn ambitie? Wilde hij Seyss-Inquart verdringen? Ooit nog eens *Gauleiter* van een door Duitsland geannexeerd Nederland worden? Of als *Generalkommissar* in Den Haag een zo voortreffelijk figuur

¹ A. E. Cohen: Verslag tweede gesprek met Wimmer, p. 13. ² *'Lebenslauf des Dienstleiters Fritz Schmidt'* (BDC, 11863-64). ³ POD-Den Haag: p.v. J. J. Schrieke, 1 nov. 1945, p. 11 (Doc I-1530, e-1).